

UNIVERSITAS SCIENTIARUM SZEGEDIENSIS
SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM

ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
BŰNÜGYI TUDOMÁNYOK INTÉZETE

„AMICUS CURIAE”

Dr. Sulyok Tamás Úr
az Alkotmánybíróság elnöke

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG	
Ügyszám:	III/232-8/2017
Érkezett:	2017 ÁPR 24.
Példány:	1
Melléklet:	2 db
Kezelőiroda:	5

Hivatkozás: III/00232/2017. és III/00235/2017. egyesített ügyekben

Tisztelt Elnök Úr!

Az Alkotmánybíróság honlapján nyomon követhető két fenti ügyben szeretném a véleményemet a Tisztelt Alkotmánybírósággal ismertetni. Mind a nemi bűncselekmények büntetőjogát, mind az alkotmányos büntetőjog kérdéseit hosszú évek óta kutatom. Levelem megírására az motivál, hogy a Kúria jogegységi határozatában, valamint dr. Székely Ákos kollégiumvezető úr „Amicus Curiae” levelében írtak olyan szakmai kiindulópontot képviselnek, amelyek nem csak jelen esetben vezetnek alaptörvénysértő megoldásra, de módszertanukat tekintve általánosságban is olyanok, hogy más jogkérdésekben való követésük is alaptörvényellenes eredményre vezethet. Ezért határozott szakmai ellenvélemény megfogalmazását tartom szükségesnek, rámutatva arra, hogy a konkrét ügyön túlmenően is miért fontos, hogy az Alkotmánybíróság a jelen ügyben megfelelő döntést hozzon.

Előjáróban hangsúlyozni szeretném, hogy a Fővárosi Törvényszék tanácselnökének, valamint a Szolnoki Törvényszék tanácselnökének előterjesztésével maradéktalanul egyetértek. Indokaikat megismételni nem kívánom, azokat elméleti szempontból – továbbá a Kúria kollégiumvezetőjének véleményére is reflektálva – szeretném alátámasztani.

Alapeset vagy minősített eset

Az alkotmányossági kérdések vizsgálata előtt egyelten szakjogi kérdést szeretnék kiemelni, amelyben az alapjogi probléma lényege rejlik. Ez pedig a Btk. 197. § (2) bekezdésének alapeseti karaktere. A szexuális erőszak teljes egészében újrakodifikált bűncselekményének három alapesete van: *A)* a szoros értelemben vett szexuális erőszak [Btk. 197. § (1) bek. *a)* pont], *B)* a védekezésre, akaratnyilvánításra képtelen passzív alanyok sérelmére megvalósuló szexuális erőszak [Btk. 197. § (1) bek. *b)* pont] és *C)* a tizenkét éven aluli gyermek sérelmére megvalósuló szexuális erőszak [Btk. 197. § (2) bek.].

Az 1978. évi Btk.-hoz képest a jogalkotó kifejezetten megszüntette azt a törvényi vélelmet, amely a tizenkét éven aluli gyermeket védekezésre képtelennek minősítette, s a passzív alanyi életkori kvalifikáció tényállásban történő közvetlen meghatározásával e fordulatot a bűncselekmény önálló alapesetévé tette, ezzel az alapesetek számát háromra növelte. Egyúttal a büntetési tételt öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztésre emelte, tehát a másik két alapesethez képest *súlyosabban büntetendő alapesetről* van szó.¹

Ahogy a két törvényszéki előterjesztés is rámutat, a minősített eset alapvető jellemzője, hogy maradéktalanul bele kell illeszkednie az alapesetbe, hiszen a jogalkotó abból emeli ki.² Ilyen tartalmi-logikai összefüggés a Btk. 197. § (1) bekezdésének két pontja és a (2) bekezdés között nem fedezhető fel. Attól, hogy egy bűncselekményi elnevezés alatt szerepelnek, még önálló alapesetként kell rájuk tekinteni. A BJE és a kollégiumvezetői levél által hangsúlyozott érvelés, miszerint a „szexuális erőszakot követ el az is” kifejezés az (1) bekezdés hatókörét a (2) bekezdésre is kiterjesztené, dogmatikailag nem foghat helyt: Ez az érvelés a Büntető Törvénykönyvben követett, különböző súlyú alapeseteket meghatározó, gyakori tényállásszerkesztési technikát tenné értelmetlenné.³ Hogyan hívhatnánk nem szexuális erőszaknak azt, aminek az a bűncselekményi elnevezése („Überschrift”)? Nincs viszont szó többről, mint bűncselekményi elnevezésről, a „szexuális erőszakot követ el az is” kitétel magától értetődő, egyszerű bevezető mondatrészt, dogmatikai jelentősége nincs. Egyébként sem tudható, hogy az (1) bekezdésből mit kellene kiterjeszteni a (2) bekezdésre, hiszen az (1) bekezdés a) és b) pontja maguk is olyanok, hogy fogalmilag kizárják egymást.

A kollégiumvezetői „Amicus Curiae” levél 2. oldalán írt „súlyosabban büntetendő eset” kategóriáját a büntetőjogi dogmatika nem ismeri. A büntetőjogi dogmatikában vagy minősített esetről beszélünk (amit a jogalkotó az alapesetből emel ki és súlyosabban bünteti), vagy pedig súlyosabban büntetendő alapesetről. Feltűnő, hogy amint a BJE, úgy az „Amicus Curiae” levél sem nevezi sem minősített esetnek, sem alapesetnek a Btk. 197. § (2) bekezdését.

F. dogmatikai helyzet – a Btk. 197. § (2) bekezdés alapeseti karakterének – tisztázása szükséges ahhoz, hogy az alkotmányossági kérdés szempontjából fontos *utaló normát* helyesen lehessen értelmezni. Mivel az (1) és a (2) bekezdés között nincs dogmatikai kapcsolat, így a Btk. 197. § (3) és (4) bekezdésében meghatározott minősített esetek kizárólag – a normaszövegnek megfelelően – a 197. § (1) bekezdés szerinti első két alapesetre épülnek. Az (1) bekezdésre *utaló normával* a törvény szövege olyannyira egyértelműen fogalmaz, hogy ettől eltérni semmilyen értelmezési móddal – különösen az elkövető terhére – nem lehet.

Az uniókonform értelmezés és korlátai

Ahogy a BJE úgy a Kúria „Amicus Curiae” levele is hosszas indokolást szentel a vonatkozó 2011/92/EU irányelv jelentőségének és a Btk. értelmezésébe való bevonásának. Az értelmezés

¹ Hasonlóan alapesetnek tekinti – egyébként a BJE-t a tanács tagjaként jegyző – MARKI ZOLTÁN: *A nemi élet szabadsága és a nemi önrendelkezés elleni bűncselekmények*, in: KÖNYA ISTVÁN (szerk.): *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. 3. kiadás. Budapest, HVGORAC, 2014. 696. és GAL ISTVÁN LÁSZLÓ: *A nemi élet szabadsága és a nemi önrendelkezés elleni bűncselekmények*, in: POLI PÉTER (szerk.): *Új Btk. Kommentár*. 4. kötet. Budapest, Nemzeti Közszerkeleti és Tankönyvkiadó, 2013. 17-18.

² Vö. NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog. Általános rész I. Iurispraxis*. Szeged, 2014. 151.

³ Példaként: nem terjed ki a magánlaksértés esetén sem az enyhébb alapeset hatóköre a súlyosabb alapesetre [Btk. 221. § (1)-(2) bek.], ahogy szintén nem vonatkoztathatók egymásra és különböző büntetési tételekkel büntetendő alapesetnek tekintendők az egy elnevezés alatt, gyermekprostitúció kihasználásaként definiált különböző magatartások (Btk. 203. §).

konkrét ügybeli kiindulópontja is hibás, módszertana pedig általános alapjogi aggályokat vet fel.

A Fővárosi Törvényszék előterjesztése helyesen mutatja ki, hogy a Btk. szabályozása, annak büntetési tételei minden tekintetben megfelelnek az Irányelv minimumbüntetéseinek, sőt mind a konszenzuális magatartások esetén [Btk. 197. § (2) bek.], mind az erőszak/kvalifikált fenyegetés tényleges alkalmazásával járó esetekben [Btk. 197. § (1) bek. a) pont és (4) bek. a) pont] az Irányelv által elvárnál súlyosabb büntetést határoznak meg. Az Irányelv a belső jogrendszerbe tehát megfelelően lett átültetve, innentől kezdve a büntetési tételek további súlyosítása céljából hivatkozási alapot nem képezhet.

Az uniókonform jogértelmezés a magyar büntetőbírói gyakorlat számára új, még kiforrott gyakorlattal nem rendelkező értelmezési módszer, ezért is fontos határainak pontos kijelölése. A közvetett hatály doktrínájából fakadóan az uniókonform értelmezés azt jelenti, hogy a nemzeti jogot úgy kell értelmezni, hogy az uniós jogi normákkal összhangban álljon.⁴ Ugyanakkor az Európai Unió Bírósága a *Pupino-ügy* kapcsán elvi élel rögzítette, hogy az uniós joggal összhangban álló értelmezés elve büntetőügyekben nem szolgálhat a nemzeti jog *contra legem* értelmezésének alapjául.⁵ Tehát ha a tagállami bíróság az uniós jogra hivatkozva olyan tényekre alapítja a *büntetőjogi felelősséget vagy annak súlyosítását*, amelyek a magyar tételes büntetőjogi szabályoknak nem képezik részét, akkor tulajdonképpen az anyagi büntetőjogi rendelkezések törvénysértő, és *a nullum crimen / nulla poena sine lege elvet* sértő értelmezéséről van szó.⁶

Az uniókonform értelmezés feltétlen korlátját képezi az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdése.

A teleologikus értelmezés és korlátai

Ahogy a 2/2016. BJE, úgy a Kúria „Amicus Curiae” levele szintén hosszasan érvel a teleologikus értelmezésre hivatkozással, a gyermekek függő helyzetben jelentkező fokozott védelmi igénye figyelembe vételének szükségességével. Ezzel kapcsolatban a Kúria jogalkotási anomáliának tekinti, hogy a Btk. 197. § (3) bekezdés utaló normájának szövegezése *prima facie* nem teszi lehetővé, hogy azt a (2) bekezdésben meghatározott – nem kényszerítési alapú, tehát konszenzuális – szexuális cselekményekre vonatkoztassuk. Ha ezt anomáliának tekintenénk is,⁷ akkor is hangsúlyozni kell, hogy *a büntetőbírósnak nincsen lehetősége az általa jogalkotási deficitként értékelt helyzetet a törvény szövegével ellentétben, a jogalkotó vélelmezett céljára hivatkozással a terhelt terhére feloldani*. Ez a konkrét esetben nem más, mint felelősséget súlyosító analógia, amely a büntetőjogban tilalmazott, sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdését (*nullum crimen / nulla poena sine lege stricta*).⁸

⁴ KARSAI KRISZTINA: Az európai büntetőjogi integráció alapkérdései. KJK–Kerszöv. Budapest 2004. 154.

⁵ KARSAI KRISZTINA: Alapelvi (r)evolúció az európai büntetőjogban. Pólay Elemér Alapítvány 2015, 60.

⁶ VÖ. NAGY FERENC: Anyagi büntetőjog. Általános rész I. Iurisperitus. Szeged, 2014. 116.

⁷ Megjegyzem, nincs szó anomáliáról, hiszen a 2012. évi Btk. 197. § (2) bekezdése az 1978. § évi Btk.-hoz képest pont olyan szintre emelte meg a büntetési tételt, mint amikor konszenzusos magatartás esetén az elkövető hozzátartozó stb. volt [1978. évi Btk. (1) bekezdés II. fordulat, (2) bekezdés b) pont és 210. §]. Súlyosabb büntetéshez nem kell tehát a jogértelmezés eszközeihez folyamodni, a hozzátartozói stb. minőségre tekintet nélkül is eleve súlyosabb lett a büntetési tétel.

⁸ A súlyosító analógia tilalmához lásd NAGY FERENC: Anyagi büntetőjog. Általános rész I. Iurisperitus. Szeged, 2014. 77-78.

A tiltott analógia említése azért is fontos, mert a Fővárosi Ítéletábrla 5.Bf.156/2013/9. számú, 2014. január 10-én hozott ítélete ugyanebben a jogkérdésben – még a 2/2016. BJE megszületése előtt, de a BJE-vel azonos minősítési álláspontot elfogadva – kendőzetlenül *analógiának nevezte* az alkalmazott értelmezési módszert, és így állapította meg a terhelt felelősségét a Btk. 197. § (4) bekezdés a) pontja szerint. A (3) bekezdés b) pontjában írt hozzátartozó stb. tettesi kvalifikációk kiterjesztése a (2) bekezdésre – és ezáltal a (4) bekezdés alkalmazását megalapozva – valódi analógiát jelent. Implicite a Kúria „Amicus Curiae” levele is elismeri az analógia alkalmazását, hiszen anomáliaként – tulajdonképpen joghézagként – címkézi azt, hogy a jogalkotó a (2) bekezdésre vonatkozóan nem szabályozta explicit minősítő körülményként a sértetti függő helyzeteket.

Az „Amicus Curiae” levélben írt – szintén a feltételezett joghézag betöltésére szolgáló – azon vélemény, miszerint a Btk. 197. § (4) bekezdés a) pontjának megalkotásával a jogalkotó célja nem lehetett egy alkalmazhatatlan tényállás („fogalmilag nem létező elkövetési magatartás” – Levél, 4. oldal) kodifikálása, szintén nem foghat helyt, és nem adhat alapot kiterjesztő teleologikus értelmezésre. Minden további nélkül alkalmazható ugyanis a Btk. 197. § (1) bekezdés b) pontja, (3) bekezdés b) pontja és a (4) bekezdés a) pont második fordulata, ha a gyermek *ténylegesen, ugyanolyan okból védekezésre képtelen, mint egy felnőtt*. Ez nem okoz többlet bizonyítási nehézséget (ha a gyermek pl. ájultan fekszik, elkábították, rokkant, lázgörorse van stb.; ezek ugyanolyan körülmények, amelyek esetén egy felnőtt is védekezésre képtelennek minősül). Ez az az értelmezés, ami kerüli az analógiát, egyszersmind figyelemmel van a kétszeres értékelés tilalmára, és a 12. évnél idősebbekhez képest fokozott védelmet biztosít a nem konszenzusos magatartások esetén. A pusztán az életkorból fakadó védekezésre képtelenség figyelembe vétele ugyanis kétszeres értékelést jelentene.⁹

A kúriai levéllel ellentétben nincs tehát arról szó, hogy a Fővárosi Törvényszék és a Szolnoki Törvényszék előterjesztésében írt álláspont elfogadása esetén sosem lehetne alkalmazni a Btk. 197. (4) bekezdés a) pont II. és III. fordulatát.

Hangsúlyozni kell, hogy a teleologikus értelmezésnek a büntetőjogban szintén feltétlen korlátját képezi a *nullum crimen / nulla poena sine lege elve*, ez az értelmezési mód semmiképpen sem lehet olyan eszköz, amellyel az elkövetőre nézve hátrányos analógiát, valódi kiterjesztő értelmezést próbálnánk meg intézményesíteni, a teleologikus értelmezés nem vezethet a jogalkotói és jogalkalmazói kompetencia összesemosásához.¹⁰ Ahogy Nagy Ferenc fogalmaz: „a szabályozási cél a teleologikus értelmezés során csak olyan jelentést kaphat, amely a törvényi szabály pozitív módon előírt más rendelkezéseivel összhangban áll”.¹¹ A teleologikus értelmezést jóval régebb óta követő és alakító német szakirodalom is elismeri, hogy ezen értelmezési mód és a büntetőjog hatókörének kiterjesztése között „folyékonyak a határvonalak”, és hogy a jogalkalmazás már sokszor be is bizonyította, hogy ezek a határok nehezen tarthatók be.¹²

Álláspontom szerint a 2/2016. BJE átlépi az alkotmányosan elfogadható határvonalat.

⁹ Utóbbihoz vö. HOLLÁN MIKLÓS: A tizenkét év alatti gyermekek nemi fejlődésének büntetőjogi védelme. Egy törvénymódosítás margójára. *Collega* 1998/3. 17-19.

¹⁰ Vö. SZOMORA ZSOLT: Alkotmány és anyagi büntetőjog. A büntetőjog-alkalmazás alkotmányosságának egyes kérdései. Pólay Elemér Alapítvány. Szeged, 2015. 30., részletesen 35.

¹¹ NAGY FERENC: Anyagi büntetőjog. Általános rész I. *Iurisperitus*. Szeged, 2014. 114.

¹² MAURACH, REINHART – ZIPP, HEINZ: Strafrecht Allgemeiner Teil. Teilband I. 5. Aufl. Müller, Heidelberg, 1977. 127.

A büntetőjog értelmezésére vonatkozó alaptörvényi követelmények – Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdés és 28. cikk

Az Alkotmánybíróság 2012 után született számos határozatában helyesen hangsúlyozza, hogy az Alkotmánybíróság nem tekinthető szuperfelülvizsgálati fórumnak szakjogi kérdésekben. A lényegi kérdés tehát a szakjog – alapjog kérdésben való állásfoglalás, a büntetőjog alapjogi határvonalainak helyes meghúzése. A kollégiumvezetői levél is elismeri, hogy jelen ügyben a büntetőjogi szakmai helyesség és az Alaptörvénnyel való összeegyeztethetőség nem választható teljes egészében külön (4. oldal).

Az Alaptörvény – BJE által is hivatkozott – 28. cikke a jogértelmezési módok közül alkotmányos rangra emelte a teleologikus és az alkotmánykonform értelmezési módokat. Ezek valamennyi jogterületre irányadóan primátust élvező értelmezési módokká váltak. Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy ez önmagában nem jelenti azt, hogy az Alkotmánybíróságnak minden szakjogi kérdésben állást kellene foglalni a teleologikus értelmezés helyességéről vagy helytelenségéről, mert ezzel éppen szakjogi szuperbíróvá válna.¹³ Az Alaptörvény 28. cikkére *önmagában* tehát nem nagyon lehet alkotmányellenességet alapítani.

Ugyanakkor az Alaptörvény más rendelkezéseivel összhangban kell állnia a teleologikus értelmezésnek, és ilyen módon a teleologikus értelmezés ellentétbe kerülhet az Alaptörvény C) cikkével és XXVIII. cikk (4) bekezdésével. Külön is hangsúlyozni kell, hogy a XXVIII. cikk (4) bekezdése *olyan alaptörvényi norma, amely más jogterületekhez képest szorosabbra vonja az alkotmányjog és a büntetőjog közötti összefüggést*. Nincs másik jogterület, amelyre nézve ilyen tartalmú és hatású normát tartalmazna maga az Alaptörvény. Az alapjog – szakjog határvonalai máshol vannak a büntetőjog esetében, mint más jogágaknál. Míg a 28. cikk generális jogrendszerbeli értelmezési maximákat tartalmaz, addig a XXVIII. cikk (4) bekezdése specifikus büntetőjogi alapjogot kodifikál, és az alkotmánykonformitáshoz a kettő metszetének figyelembe vétele szükséges: ez a metszet pedig nem más, minthogy *a teleologikus értelmezés a büntetőjogban – más jogterülettel ellentétben – csak megszorító jellegű lehet*, valódi kiterjesztésre vagy – a polgári jogban alkalmazható – analógiára nem adhat alapot (ahogy a konkrét ügy kapcsán már fentebb is írtam).

Ha a jogalkalmazó jogalkotási anomáliát, büntetendőségi deficitet vél felfedezni, azt – a BJE-vel és a kollégiumvezetői levéllel ellentétben – értelmezéssel nem oldhatja fel az elkövető terhére, mert azzal megsérti a *nullum crimen / nulla poena sine lege* elvet.¹⁴ Nem véletlenül hangsúlyozza a jogállami büntetőjog egyik alapkövét jelentő 11/1992. (III. 5.) AB határozat, hogy a *nullum crimen / nulla poena* elvek „nem egyszerűen azt jelentik ki, hogy a bűncselekményt törvényben kell tiltani, és törvényben kell büntetéssel fenyegetni, hanem általában azt követelik meg, hogy *a büntetőjogi felelősségre vonásnak, az elítélésnek és megbüntetésnek kell törvényesnek és törvényen alapulónak lennie* (kiemelés tőlem – SZ. ZS.) [...] A *nullum crimen sine lege* és a *nulla poena sine lege* alkotmányos alapelvek, amelyeknek számos büntetőjogi szabály adja meg jogszerű tartalmát. Ilyen szabály a bűncselekmény fogalomnak a Btk.-ban adott meghatározása, a büntetés és a büntetési rendszer törvényes fogalmai. A bűncselekmény fogalom ugyanúgy, mint a büntetés fogalma, az egyén büntetőjogi felelőssége és felelősségre vonása szempontjából döntő. Az egyén alkotmányos szabadságát,

¹³ Vö. JAKAB ANDRÁS: Bírói jogértelmezés az Alaptörvény tükrében. Jogesetek Magyarázata (JeMa) 2011/4. 86-94.

¹⁴ Az elv szakjogi kifejezés, alkotmányjogi szempontból egyértelműen alapjogról van szó. A német AB gyakorlatából származó *praevia, certa, scripta* és *stricta* részkövetelményekhez lásd NAGY FERENC: Anyagi büntetőjog. Általános rész I. Jurisperitus. Szeged, 2014. 70. és köv.

emberi jogait nem csak a büntetőjog különös részének tényállásai és büntetési tételei érintik, hanem alapvetően a büntetőjogi felelősség, a büntetéskiszabás és a büntethetőség összefüggő zárt szabályrendszere.”¹⁵ Ezen idézetből jelen ügyben éppen a különös részi tényállás és büntetési tételeinek hibás értelmezése kerül az alkotmányjogi kérdés középpontjába.

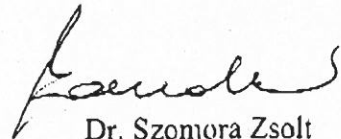
Az alkotmányjogi kérdések közül tehát azt kívánom zárásként hangsúlyozni, hogy *a büntetőjogban sem az uniókonform értelmezés, sem a teleologikus értelmezés nem alkalmazható a felelősség alapításra, szigorítására, összességében az elkövető terhére.* Jelen ügyben az Alkotmánybíróságnak a BJE-t megsemmisítő döntése azért is bírma általános elvi jelentőséggel, mert e viszonylag új jogértelmezési módok alkotmányos határait a büntetőbírói gyakorlat számára általában véve is ki kell jelölni.

Úgy gondolom, hogy a Btk. utaló normáját figyelmen kívül hagyó, téves értelmezési kiindulópontok alapján és az értelmezési módok alkotmányos korlátait fel nem ismerve az elkövető terhére öt évi szabadságvesztéssel súlyosabb büntetési tételt megállapító, kötelező hatályú jogértelmezési instrumentum hatályban tartása súlyos alapjogvédelmi deficitet eredményezne. Ezért a 2/2016. BJE megsemmisítését tartom szükségesnek.

Az ügyben indítványozói legitimációval nem rendelkező jogtudósként kérem a Tisztelt Alkotmánybíróságtól érveim megfontolását.

Szeged, 2017. április 24.

Tisztelettel:

Dr. Szomora Zsolt
habilitált egyetemi docens
intézetvezető-helyettes

---

¹⁵ ABH 1992, 77, 86.